

Suomen sukellusveneiden vaiheet

■ H. K. RIIKONEN

Markku Melkko: *Suomen sukellusveneet*. Minerva 2008.

1930- ja 1940-luvulla toiminut Suomen sukellusvenelaivue koostui viidestä veneestä, jotka olivat Vetehinen, Vesihiisi, Iku-Turso, Vesikko ja Saukko. Näistä kolme ensin mainittua olivat kaksirunkoisia miinasukellusveneitä, jotka oli varustettu tykistöllä ja torpedoaseistuksella, Vesikko oli yksirunkoinen rannikkosukellusvene ja Saukko pienimpänä Laatokalle tarkoitettu kokeiluvene. Toisen maailmansodan jälkeen ne romutettiin lukuun ottamatta Vesikkoa, joka siirrettiin museoveneeksi Suomenlinnaan, jossa se edelleenkin on. Vesikko on harvoja jäljelle jääneitä toisen maailmansodan aikuisia sukellusveneitä ja se mainitaankin kuvan kanssa Eberhard Mölle-

rin ja Werner Brackin teoksessa *The Encyclopedia of U-Boats* (2004).

Suomen sukellusveneitä käsittelevä kirjallisuus ei ole kovin laajaa. Tunnetuimmat esitykset ovat Kalervo Kijasen *Sukellushälytys* (1977) ja Per-Olof Ekmanin *Havsvargar* (1983, suom. *Sukellusvenesotaa Itämerellä*, 1986). Samoin voitaisiin mainita Eino Pukkilan osin muistelmatyyppinen *Taisteluhälytys* (1961), joka käsittelee koko Suomen laivastoa jatkosodassa. Tutkimuksellisesti arvokkainta aineesta on 1920- ja 1930-luvun osalta Björn Forsénin ja Annette Forsénin yksityiskohtainen ja tarkasti dokumentoitu teos *Tysklands och Finlands hemliga ubåtssamarbete* (1999, suom. *Saksan ja Suomen salainen sukellusveneyhteistyö*, 1999).

Ulkomaisesta kirjallisuudesta ehkä tunnetuin sukellusveneitä käsittelevä teos on kaunokirjallisuuden puolelta: saksalaisen Lotnar-Günther Buchheimin laaja romaani *Das Boot* (1973), josta on tehty erinomainen elokuva- ja televisioversio ja joka pohjautuu legendaarisen sukellusvenepäällikön Heinrich Lehmann-Willenbrockin vaiheisiin. Suomalaisen kirjallisuuden uusin tulokas on maisteri Markku Melkon yleisesitys suomalaisista sukellusveneistä ja niiden vaiheista.

Melkko esittää kirjassaan ensin lyhyen katsauksen yleensä sukellusveneiden historiaan ja sukellusvenesotaan Itämerellä ensimmäisessä maailmansodassa. Sen jälkeen hän käy lävitse Suomen sukellusvenehankinnat ja yhteistyön tällä alalla saksalaisten kanssa, veneiden valmistuksen Turussa Crichton-Vulcanin telakalla (Saukko valmistettiin Helsingissä Hietalahden telakalla), vesillelas-

kun – ensimmäisen ison veneen, CV 702:n eli Vetehtisen vesillelasku Turussa 1930 oli juhla tapahtuma – ja toiminnan rauhan aikana. Mukana on tällöin myös miehistön koulutus ja laivapalvelu.

Keskeisen osan teoksesta muodostaa kuvaus sukellusveneiden toiminnasta talvi- ja jatkosodassa. Talvisodassa purjehduskausi jäi viiden viikon mittaiseksi (teoksen takakansitekstissä puhutaan neljästä viikosta). Jatkosodassa menestyksellisimmäksi ajanjaksoksi muodostui purjehduskausi 1942, jolloin Vesihäisi upotti venäläisen S-7:n, Iku-Turso torpedoi Sch-320:n ja Vetehtinen ”puski upoksiin” Sch 305:n. Suomalaisista veneistä ei sodan aikana menetetty yhtäkään, joskin Vetehtinen koki vaurioita mainitussa upoksiin ”puskemisessa”. Saukon kovin uhkaavasta tilanteesta vuonna 1941 selvittiin päällikön peräänantamattomuuden takia.

Melkko mainitsee lyhyesti rivoimien johtosuhteista, joiden sekavuus vaikeutti ajoittain operaatioiden toteuttamista. Veneistä ja niiden aseistuksesta annetaan yksityiskohtaista teknistä tietoa. Myös tekniset ongelmat ovat esillä; niistä kärsi varsinkin Saukko, jonka rakentamisaikakin oli poikkeuksellisen pitkä, neljä vuotta. Teosta on elävöitetty kuvauksilla asemapalveluksesta ja sen tapahtumista sekä raskaan työn vaatimista huvituksista.

Esillä on myös yhteistyö saksalaisten kanssa kesällä 1944, jolloin Suomessa toimi toimi Uboot-Führungsstaab päällikkönään Albrecht Brandi. Tapaamista rautaristillä tammenehvineen ja briljanteineen (*Träger des Eichenlaubs mit Schwertern und Brillanten zum*

Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes) palkitun Brandin kanssa on kuvannut Eino Pukkila teoksessaan. Tätä aiheesta Melkonkin olisi kannattanut liittää kirjaansa hieman laajempi katsaus, sillä vaikka Suomenlahtea kutsuttiin vähättelevästi ”kylpyammeeksi” (saks. *Badewanne*), sen merkitys saksalaisille oli kesällä 1944 kasvanut, mitä osoittaa juuri Brandin komentaminen sinne.

Ohimennen mainitaan, että tunnettu vakooja, luutnantti Vilho Pentikäinen, luovutti muun materiaalin ohella Neuvostoliitolle sukellusveneiden piirustukset.

Sukellusveneiden romuttamisen vaiheet on niin ikään kronikoitu Melkon kirjassa, lisäksi selostetaan Vesikon päätyminen museo-veneeksi Suomenlinnaan. Teoksen päättää katsaus veneiden ominaisuuksiin ja aseistukseen. Myös sukellusveneiden emälaivat, tykkiveine Klas Horn (tämä ensimmäinen emälaiva oli rakennettu niinkin varhain kuin vuonna 1892), miinalaiva Louhi ja jäänmurtaja Sisu on esitelty.

Teosta täydentää osin ennen julkaisematonta kuvitus. On valitettavaa, ettei teoksessa ole lähdeviitteitä eikä kirjallisuus- ja lähdeluetteloa. Tarvittaisiin esimerkiksi lähemmät tiedot käytetyistä ja siteeratuista sukellusvenemiesten kertomuksista. Tämäntapaisten tietoteoksen informaatioarvo käyttäjän kannalta lisääntyisi jo pelkästään kunnollisen lähdeluettelon avulla. Teos on kirjoitettu asialliseen tyyliin, joskin eräät ”merimiestyylliset” ilmaukset, kuten ”muni munansa” tai ”kokeilla jahtionnea” eivät siihen sovi. Teokseen on jäänyt joukko valitettavia painovirheitä paikan- ja henkilön-

nimissä. Aikaisempaan kirjallisuuteen Melkon teos ei juuri tuo uutta; esimerkiksi sotatapahtumien osalta se seurailee sangen läheisesti Kijasen teosta. Aiheeseen perehtyvälle kyseessä on kuitenkin kätevä yleisesitys, sillä aikaisemmat teokset ovat keskittyneet vain johonkin osa-alueeseen.

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston yleisen kirjallisuuden professori.